

Còlera endins

L'epidèmia de còlera ha tornat a fer tristament popular el Perú, però les raons últimes de la malaltia són les constants de vida de la gran majoria de països sud-americans.

A la dreta Manzanilla, a l'esquerra abocadors incontrolats junt al mar.

ARXIU

L epidèmia del còlera s'ha engendrat a les entranyes del Perú, un país empobrit i brut, portat al límit del desastre sanitari, econòmic i social per una llarga història de despropòsits polítics. A més, les tragèdies naturals no han deixat de colpejar periòdicament aquest país andí que es troba en un dels subsòls i climes més insegurs i violents del planeta. Però, el darrer episodi, l'epidèmia del còlera no entra dins l'apartat de les desgràcies geogràfiques. Aquesta pesta moderna no té l'origen en la còlera divina, sinó que esdevé la conseqüència més tràgica de la misèria humana, de la inoperància dels administradors i poderosos del Perú. Perú té còlera per dins, dins les ciutats i els pobles, dins les cases i, sobretot, dins els homes, les dones i els nens que hi malviuen.

S'han succeït els governs, les dictadures i les democràcies, i el Perú ha arribat al 1991 amb 22 milions de ciutadans que cada dia que passa tenen més complicada l'existència. A la capital, Lima, deixant de banda la minoria privilegiada que viu

als també ara força deslluïts barris de Miraflores o Barranco, la majoria dels més de 7 milions de limenys afronten la darrera dècada del segle XX amb uns serveis públics minats per la burocràcia i la corrupció, sempre a remolc de les necessitats més bàsiques. El clavegueram abasta menys de la meitat de la ciutat, només hi ha dos grans col·lectors, que aboquen sense massa control al mar i el servei municipal de recollida d'escombraries està àmpliament desbordat per la manca de mitjans i de planificació. S'ha deixat acumular la merda, i quan la insalubritat domina, la resistència a l'epidèmia acaba per cedir.

LA MORT ASSETJA

Era una bomba de rellotgeria que va esclatar a finals de gener a Chimbote, un poblat portuari del Pacífic, al nord de Lima, altament contaminat tant per les aigües com per la manca de serveis de neteja on viuen els pescadors. Tot indica que el virus, el *Vibrión cholerae* va infectar el mar, encara que no s'ha aclarit si el va portar algun vai-

xell ja contaminat provinent d'Àsia (on la malaltia és endèmica) o si el focus van ser els mateixos peixos. Fos com fos, la velocitat de propagació del vibrió amenaçava de mort els milers de consumidors del popular peixet *cebiche*, de tots els aliments que tenen contacte amb l'aigua no potable i de tots els usos quotidians d'aquest líquid essencial, és a dir, assetjava d'aprop tots els pobres del Perú. Al febrer, centenars d'habitants de la majoria de les poblacions d'arreu de la costa i, evidentment de Lima com a nucli més poblat, ja tenien els símptomes del còlera: fortes diarrees i vòmits i, per tant, un ràpid procés de deshidratació. Els hospitals es van desbordar. Les dades de l'OMS (L'Organització Mundial de la Salut), considerades més realistes que les governamentals, indiquen que els tres primers mesos van haver-hi uns 170.000 casos, uns 45.000 ingressats als centres hospitalaris dels quals uns 1.200 van morir. L'epidèmia es va endinsar també a l'interior del Perú, cap a l'Amazònia i, hores d'ara, els casos ja han arri-

bat a 194.000 i gairebé 1.600 persones han perdut la vida.

EL VERÍ DE LA CIUTAT

Al llarg de la segona meitat d'aquest segle, Perú ha tingut moviments migratoris massius des de les zones rurals, especialment des de l'Amazònia cap a la costa Atlàntica, que han convertit la capital, Lima, en una mena de coixí de costura amb centenars d'agulles clavades sense ordre ni concert. Milers de camperols, famílies senceres s'han clavats majoritàriament a la perifèria i han format *los pueblos jóvenes*, assentaments anàrquics que no tenen les mínimes condicions d'habitabilitat. Malgrat l'apel·latiu de "jove", el cas de Manzanilla i de tants d'altres forma part de Lima des fa més de dues dècades i, per tant, ja han complert de llarg la majoria d'edat sense haver vist mai una aixeta d'aigua corrent o un escombriaire. Manzanilla va ser fundada fa uns 35 anys i encara no ha aconseguit una xarxa completa de clavegueram o el subministrament elèctric correcte. Sempre falten

papers, permissos... La legalitat és una conquesta tan difícil com ho és el material per l'autoconstrucció de les cases. Així, passen els anys i gairebé 3 milions i mig de persones que viuen a Lima estan allotjats entre cartons i materials de desfeita, enmig de la insalubritat que tant atrau les malalties.

muntanyes de deixalles, tant a les barriades com als immensos abocadors prop del mar, aquesta gent, amb els seus *chanchos*, hi troba bona part del seu aliment i els materials que, una vegada classificats, poden vendre als intermediaris que en fan negoci. És clar que hi ha deixalles que ni es poden menjar ni vendre.

hi ha gent que transporta el seus carrets de escombraries, s'atura al mig del pont i amb tota impunitat n'aboca el contingut a l'aigua. I al Rimac "plou sobre mullat" perquè ja arriba a la ciutat altament contaminat. En la zona alta del riu, una gran concentració d'empreses mineres aboquen els seus productes.

tats i una desena de difunts; a Xile, especialment a Santiago, on va fer un mort el primer mes i fins ara 40 malalts; a Brasil, on l'1 de maig es declaraven més de 30 casos entre els indígenes de l'Amazones i, també, a la veïna Amèrica del Nord. Estats Units, que ja té per molts altres temes, com ara la cocai-

Els penya-segats de Manzanilla són un punt d'abocament de deixalles. A l'esquerra la selva amazònica per on s'estén la malaltia. Baix, les condicions de salubritat del Perú, causants de l'epidèmia.

ARXIU

Però malgrat les pèssimes condicions de vida, l'atur, les drogues, la violència, cada any es continuen clavant noves agulles al coixí de Lima. Una de les darreres ha estat batejada amb el nom del president Fujimori. Diuen els líders comunals de Manzanilla, amb un regust d'amargura i impotència, que ho han fet per afalagar-lo, recorrent a la vella estratègia de cercar els favors del poder apel·lant a la seva vanitat. Així pot passar que el nouvingut "poblado Fujimori" tingui aigua corrent o abocador de escombraries o una escola digna sense haver d'esperar mig segle.

Les deixalles no poden esperar tampoc. Només la capital, Lima, produeix diàriament 4.000 tones de residus sòlids i unes 17.000 de líquids. Tans sols la meitat són controlades, però també embruten l'aigua. El gran volum de escombraries ha propiciat el desenvolupament d'un sector de treball i consum associats en què participen homes, dones, nens i, amb un protagonisme important dels porcs, coneguts com els "chanchos". Immergida a les

La fórmula més habitual de desfer-se'n és llançar-les directament des d'un dels ponts al riu que travessa i abasteix Lima, el Rimac, una de les vies ràpides

ARXIU

de transmissió del còlera. No és un acte clandestí. En qualsevol moment del dia es pot observar tranquil·lament que, per exemple des del pont Dueñas,

Per acabar-ho d'adobar, una planta depuradora contruïda més avall, a Chaclacayo, que havia de servir per portar aigua neta per als regs, no té fetes les canalitzacions corresponents i retorna l'aigua neta al mateix Rimac. La planta va costar un milió de dòlars en un país arruïnat, però ha estat una altra inversió inútil perfectament coneguda per les autoritats. La ineficàcia governamental s'ha fet palesa des les primeres manifestacions de l'epidèmia i, encara un mes després, els alcaldes del districte de Lima no semblaven reaccionar. La Fiscalia de la Nació va arribar a amenaçar-los amb una denúncia penal si no retiraven les grans muntanyes de deixalles que s'acumulaven per la ciutat. Hores d'ara encara hi són.

NO ÉS UN ACCIDENT

Al mes de maig la força de la malaltia va començar a remetre al Perú, però ja havia traspasat les seves fronteres i arribava a l'Equador, amb un saldo de 11.400 malalts i 210 morts; a Colòmbia, amb un miler d'afec-

na, una relació històrica amb el Perú, va extreure els controls d'entrada dels productes importats, però, tot i això, ha arribat a tenir 13 persones amb els símptomes.

Segons l'Organització Panamericana de la Salut, Amèrica Llatina necessita 20 bilions de pessetes per frenar l'epidèmia del còlera. El director d'aquesta organització, Carlyle Guerra de Macedo ha dit recentment a Madrid que "l'epidèmia del còlera no és cap accident. Les condicions de pobresa de tota la regió centramericana constitueixen el clima ideal per al desenvolupament del còlera, serà pràcticament impossible frenar-lo i s'estendrà a tots els països de la regió". Aquesta regió té 29 milions de pobres, gairebé les tres quartes parts de la població que, la darrera dècada viu una degradació constant de la seva qualitat de vida. Comprovada l'estreta relació entre aigua i còlera, una dada arrodoneix aquesta negra estadística: més de 8 milions de persones no tenen accés possible a l'aigua potable.

Anna Solana